

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA RAČUNALNIŠTVO IN INFORMATIKO

Primož Godec

Evalvacija čustev iz glasbe

DIPLOMSKO DELO

UNIVERZITETNI ŠTUDIJSKI PROGRAM PRVE STOPNJE
RAČUNALNIŠTVO IN INFORMATIKA

MENTOR: doc. dr. Matija Marolt

Ljubljana 2014

Rezultati diplomskega dela so intelektualna lastnina avtorja. Za objavljanje ali izkoriščanje rezultatov diplomskega dela je potrebno pisno soglasje avtorja, Fakultete za računalništvo in informatiko ter mentorja¹

Besedilo je oblikovano z urejevalnikom besedil $\text{\LaTeX}$.

Fakulteta za računalništvo in informatiko izdaja naslednjo nalogo:

Tematika naloge:

Besedilo teme diplomskega dela študent prepíše iz študijskega informacijskega sistema, kamor ga je vnesel mentor. V nekaj stavkih bo opisal, kaj pričakuje od kandidatovega diplomskega dela. Kaj so cilji, kakšne metode uporabiti, morda bo zapisal tudi ključno literaturo.

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Spodaj podpisani Primož Godec, z vpisno številko **63110452**, sem avtor diplomskega dela z naslovom:

Evalvacija čustev iz glasbe

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- sem diplomsko delo izdelal samostojno pod mentorstvom doc. dr. Matije Marolta,
- so elektronska oblika diplomskega dela, naslov (slov., angl.), povzetek (slov., angl.) ter ključne besede (slov., angl.) identični s tiskano obliko diplomskega dela,
- soglašam z javno objavo elektronske oblike diplomskega dela na svetovnem spletu preko univerzitetnega spletnega arhiva.

V Ljubljani, dne 11. januarja 2011

Podpis avtorja:

Želim se zahvaliti mentorju Matiji Maroltu, za pomoč in spodbujanje pri raziskovanju in izdelavi diplomskega dela. Prav tako se želim zahvaliti Matevžu Pesku, ki si je vedno vzel čas, ko sem ga potreboval in s spodbujanjem poskrbel, da je bilo diplomsko delo napisano hitreje, kot bi bilo drugače. Zahvalil bi se tudi ekipi s katero smo sodelovali na projektu raziskovanja razpoloženja in glasbe. Ekipo sestavljajo Matevž Pesek, Matija Marolt, Mojca Poredoš, Jože Guna, Gregor Strle, Emilija Stojmenova in Matevž Pogačnik. Nazadnje bi se zahvalil še družini in prijateljem, ki mi vedno stojijo ob strani.

Kazalo

Povzetek

Abstract

1	Uvod	1
2	Pregled področja	3
2.1	Pridobivanje informacij iz glasbe	4
3	Naš dataset	7
3.1	Zbiranje dataseta	7
3.2	Sestava datasta	12
3.3	Analiza podatkov	14

Seznam uporabljenih kratic

SVM	support vector machine	metoda podpornih vektorjev
...	...	...

Povzetek

V vzorcu je predstavljen postopek priprave diplomskega dela z uporabo okolja L^AT_EX. Vaš povzetek mora sicer vsebovati približno 100 besed, ta tukaj je odločno prekratek.

Ključne besede: glasba, razpoloženje, evalvacija.

Abstract

This sample document presents an approach to typesetting your BSc thesis using L^AT_EX. A proper abstract should contain around 100 words which makes this one way too short.

Keywords: music, mood, evaluation.

Poglavje 1

Uvod

Poglavje 2

Pregled področja

Lahko bi rekli, da je glasba ena najstarejših in zelo pomembnih aktivnosti na svetu. Razširjena je praktično po celem svetu in poznajo jo še tako izlirana in od ostalega sveta odmaknjena plemena. Znano je, da glasba na svetu obstaja že vsaj 50 000 let. Prva glasba naj bi takrat izvajali na Afriških tleh. Nato se je skozi čas razvijala in postala eden najpomembnejših sestavnih delov človekovega življenja. [6] [3] O pomembnosti glasbe priča dejstvo, da jo lahko slišimo praktično na vsakem koraku. Poslušamo jo doma, na poti, ko nam je dolgčas ali ko se želimo razvedriti, poslušamo jo ko smo na kavi ali ko smo v trgovini. Ponekod z pravo iziro glabe vplivajo na človekove odločitve. Na primer v raznih trgovinah in lokalih z glasbo privlačijo kupce. Vse to priča o pomembnem vplivu glasbe pri človeku.

Glasba pomembno vpliva na človekova čustva in razpoloženje. To moč ima predvsem zaradi tega, ker ima neposredno pot do čustev. Glasbo namreč doživljamo z notranjimi čuti, zato ni potrebne predhodne interpretacije, kot je potrebna pri razumevanju tiskane besede. Znano je da različna glasba vzbudi različna čustva in ima moč da zbudi potlačena čustva. Na vzdušje vpliva razmerje med toni. Mol pričara bolj melanholično vzdušje. Dur pa ba bolj veselo. [4]

V nadaljevanju poglavja bom povedal še nekaj o področju imenovanem pridobivanje informacij iz glasbe (Music information retrieval - MIR). To področje je pomembno, saj je osnova za temo moje diplomske naloge. Povedal bom nekaj o povezavi med razpoloženjem in glasbo. Pregledal bom datasete, ki obstajajo trenutno na področju razpoloženja in glasbe. Za konec pa bom predstavil še algoritme za evalvacijo čustev iz glasbe.

2.1 Pridobivanje informacij iz glasbe

Pridobivanje informacij iz glasbe (Music information retrieval - MIR) je interdisciplinarna znanost, ki povezuje predvsem muzikologijo in računalništvo. [5] Vključuje pa tudi vede kot so psihologija, akademski študij glasbe, procesiranje signalov, strojno učenje in mnoge ostale. To področje je dokaj novo in se trenutno res hitro širi. Kljub temu, da je področje novo, je postalo že zelo široko. Pojavljajo se velike razlike v načinu obdelave in uporabe podatkov. Prav tako so cilji raziskovalcev zelo različni.

Ključni namen področja je pridobiti informacije iz glasbe in še bolj pomembno te informacije potem uporabiti v različnih sistemih. Trenutno se največ dela na naslednjih sistemih.

Sistem za predlaganje glasbe (Music Recommendation System) V osnovi taki sistemi predlagajo glasbo na podlagi zgodovine poslušane glasbe s strani uporabnika. Trenutno obstaja veliko takih sistemov kot sta Pandora in Last.fm, ampak le redki uporabljajo informacije pridobljene z MIR za svoje delovanje. Namesto tega veliko sistemov uporablja informacije na podlagi primerjave med uporabniki. Naprimer sistem predlaga glasbo, ki so jo poslušali uporabniki s podobno zgodovino poslušanja. Drugi spetu uporabljajo oznake k določeni glasbi ali pa kakšen druge informacije, ki niso del MIR-a. Te oznake lahko dodajo ali uporabniki ali pa tudi experti. Pri sistemu Pandora glasbo označujejo strokovnjaki pri sistemu Last.fm pa uporabljajo oznake dodane s strani uporabnikov. Oznake, ki se uporabljajo so lahko različne od tega, da označijo zvrst glabe, lahko oznake opisujejo tudi razploženje, ali je pesem instrumental ali ali ima voka, je vokal ženski, moški in podobno. Od kar pa se je področje MIR zelo razširilo vedno več sistemov uporablja tudi te informacije za predlaganje glasbe.

Ločevanje pesmi na več pasov in prepoznavanje instrumentov Sistem za ločevanje pesmi zna pesem v kateri nastopa več instrumentov in vokali, razstaviti tako, da imamo posamezne pasove v pesmi ločene. Na primer lahko loči po instrumentih. Da lahko loči posamezne pasove potrebuje sistem za prepoznavanje instrumentov. Zaradi tega sta ta sistema tako tesno povezana med seboj.

Na tem področju obstaja že kar nekaj sistemov. Ti sistemi se veliko uporabljajo pri ustvarjanju podlag za karaoke. Tam je na primer potrebno pesmi odvzeti vokal. Uporabljajo se tudi za izključevanje posameznih inštrumentov iz podlage. Ti sistemi pa seveda še niso popolni. Veliko je še prostora za izboljšave. Velik problem je v tem kako najbolje ločiti vokal od ostalih delov pesmi, ker si vokal z določenimi inštrumenti deli frekvence.

Avtomatično prepisovanje glasbe Ti sistemi delujejo tako, da glasbo iz posnetka pretvarjajo v simbolični zapis. Največ se to uporablja za prepisovanje glasbe v zapis MIDI. Taki sistemi vključujejo kar nekaj podsistemov: detekcijo pojavov (onset detection), ocenjevanje trajanja, identifikacijo instrumentov, prepoznavanje ritma in ostale. Sistemi, ki trenutno obstajajo še niso popolni. Predvsem nastane problem, ko je v pesmi veliko inštrumentov in več polifoničnih nivojev.

Poglavje 3

Naš dataset

Tema moje diplomske naloge je vsekakor evalvacija čustev iz glasbe s pomočjo računalniških algoritmov. Dobro evalvacije pa ni možno narediti brez dobrega dataseta, zato smo se odločili, da zgradimo svoj dataset, ki bo osnova za raziskovanje povezave med čustvi in glasbo. Poleg tega smo se odločili, da dataset nadgradimo s podatki o barvah, ki po mnenju anketirancev najbolj odražajo posamezno skladbo. Tako smo s tem pridoli še povzavo med čustvi, glasbo in barvami.

V naslednjih delih bom predstavil, kako smo zbirali podatke iz našega dataseta. Kasneje pa bom še analiziral nekatere podatke iz našega dataseta.

3.1 Zbiranje dataseta

Dataset smo zbirali s spletno anketo, ki smo jo sami implementirali. Še preden pa smo lahko naredili glavno anketo, smo morali sprejeti še nekaj odločitev, kako zgraditi anketo, da bo dala dobre in predvsem uporabne rezultate. Prva stvar, kjer je bil potreben premislek, je izbor oznak za emocije. Ugotovili smo, da obstajajo nekatere osnovne oznake za čustva, ki si jih je možno pogledati v [1], ni pa standardnega seta oznak, ki bi se uporabljal na področju povezanem z razpoloženjem in glasbo. Nekatri avtorji so izbrali zbirko oznak čisto intuitivno naprimer [7]. Zaradi tega smo se odločili, da naredimo prliminarno raziskavo v obliki ankete.

3.1.1 Preliminarna analiza

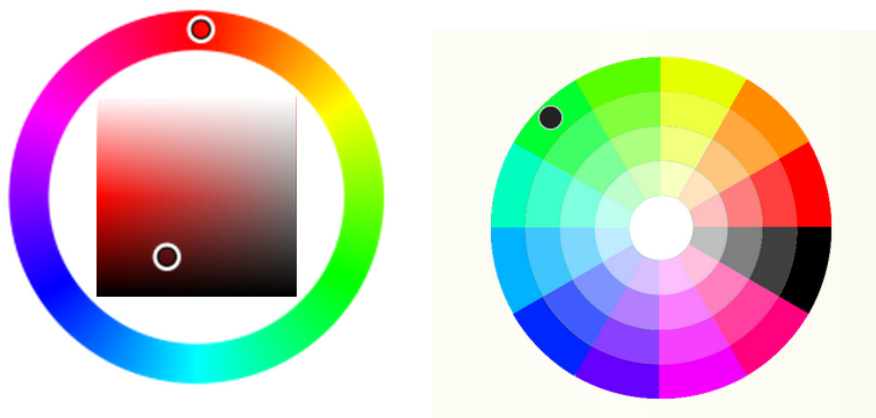
Kot omenjeno smo preliminarno analizo izvajali s pomočjo ankete. To smo izvedli v elektronski obliki. V njej smo želeli preveriti osnovno strukturo glavne ankete, primernost elementov ankete in najbolj pomembno ugotoviti, katere oznake za čustva, so tista, ki bojo uporabljena v glavni anketi. Čustva smo izbirali tako, da je moral uporabnik za 46 oznak povedati, kako je neko čustvo prisotno pri njemu v tistem trenutku. Uporabnik je to označil na skali od 1 do 7. Iz tega seznama je bilo potem izbranih 17 osnovnih oznak uporabljenih v glavni anketi: aktivno, budno, dremavo, neaktivno, nesrečno, nezadovoljno, razočarano, sproščeno, srečno, utrujeno, vedro, veselo, zadovoljno, zaspano, žalostno, mirno in ježno.

slika skale

Kot sem že omenil nas je zanimala tudi struktura vprašalnika, ki je ostala približno enaka s to razliko, da smo v novem vprašalniku dodali del z glasbnimi odseki ampak več o tem v [ref na chapter].

Poleg tega pa smo testirali tudi elemente uporabljene v anketi (7 stopenjska skala, neskončni barvni krog, izbira z radio gumbi in tekstovnimi polji). Ugotovili smo, da moramo nekatere elemente spremeniti. Najbolje smo spremenili barvno skalo, saj smo jo omejili na barvni krog z 49 možnostmi izbire. To je bilo potrebno, ker je imel na neskončni skali uporabniki preveliko možnost izbiranja, obenem pa je bil sistem trodimenzionalen, kar večina uporabnikov sploh ni opazila in so nastavljali samo odtenek na svetlost pa so pozabili. Skala z 49 možnostmi (prikazana na sliki 3.1) se je izkazala kot odlična alternativa, saj še vedno ponuja veliko možnosti izbire barv, je prijazna uporabniku in pridobljeni podatki so boljši.

Poleg zamenjave barvnega kroga smo zamenjali tudi nekaj ostalih elementov. V delu, kjer uporabnik ozanči tri svoje najljubše žanre smo se odločili, da namesto vpisnih polj uporabniku ponudimo, da iz seznama izbere in na drug seznam potegne svojo izbiro. Za to smo se odločili, ker so uporabniki tja vpisovali tudi žanre, ki niso osnovni in tisti, ki sploh niso žanri. Prav tako nam je ta preliminarni vprašalnik pomagal izbrati kateri žanri so tisti, ki jih bomo uporabniku ponudili. Zamenjali smo še način, kako uporabnik vnese svoje trenutno razpoloženje in za ta namen uporabili nov element MoodGraph, ki ga bom opisal kasneje.

Slika 3.1: Prvi barni krog smo v preliminarni anketi. V zunanjem krogu je bilo možno izbrati odtenek (hue) v notranjem pa je bilo možno izbirati nasičenost in svetlost. Drugi krog smo uporabili v glavni anketi. Imel je možnost izbire med 49 barvami. Rezina predstavljajo en barvni odtenek, proti notranjosti pa se spreminaja svetlost in intenzivnost.

3.1.2 Glavna anketa

Ko so bile izbrane oznake in struktura v grobem določena smo se lotili implementacije druge verzije vprašalnika, ki predstavlja glavni vprašalnik za zbiranje naše podatkovne zbirke.

Glavni vprašalnik je bil sestavljen iz treh delov. V prvem delu smo spraševali po uporabnikovih demografskih podatkih, o poslušanju glasbe in glasbeni izobrazbi. V drugem delu nas je zanimalo predvsem uporabnikova percepcija razpoloženja, glasbe in barv. V tretjem delu so morali uporabniki ozačiti razpoloženje in barve v odlomku glasbe.

Prvi del V tem delu smo spraševali o anketirančevi starosti, spolu in o tem ali živi na podeželju ali v mestu. Uporabnika smo vprašali tudi o tem ali je pod vplivom drog ali substanc. Zanimali so nas tudi podatki o glasbeni izobrazbi in o tem ali udeleženec igra inštrument ali poje. Poleg tega nas je še koliko časa dnevno uporabnik posluša glasbo. Anketiraneec je moral tudi izbrati do tri svoje najljubše žanre in jih razporediti po priljubljenosti. To smo zajemal s pomočjo elementa

prikazanega na sliki 3.3, kjer je uporabnik izmed seta 20 žanrov izbral najljubše in jih potegnil v stolpec desno ter razporedil po priljubljenosti.

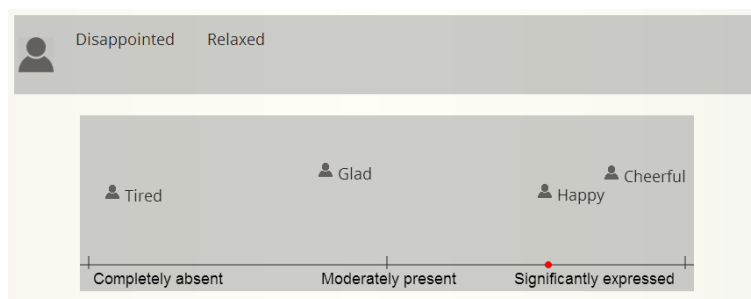

Slika 3.2: Element v anketi uporabljen za izbiro najljubših žanrov

Drugi del Drugi del je namenjen zaznavanju anketirancovega trenutnega razpoloženja in njegove percepcije oznak za razpoloženje in barve za razpoloženje. To podatke zajemamo zato, ker na tak način lahko ugotovimo vzrok v različnih ocenah razpoloženja pri delu z glasbo.

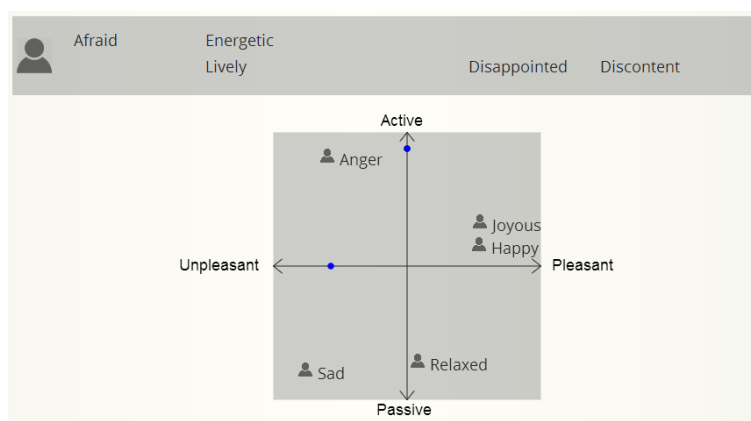
Na začetku je bil uporabnik vprašan kako bi svoje razpoloženje opisal s točko v prostoru, kjer zajemamo prijetnost in aktivnost (VA prostor) [ref]. To je dvodimenzionalen prostor, kjer na x osi od leve proti desni narašča prijetnost in od spodaj navzgor aktivnost. Svoje razpoloženje je moral opisati tudi z izbiro barve s pomočjo elementa 3.1.

Uporabnik je moral svoje razpoloženje opisati tudi z tem, da je povedal kako je posamezno čustvo pri njem izraženo v trenutku reševanja ankete. To smo zajemali s pomočjo novega elementa imenovanega MoodStripe. Potrebno je bilo potegniti posamezne oznake čustev v prostor, kjer od leve proti desni narašča prisotnost posameznega čustva. Če je anketiranec postavil čustvo skrajno levo to pomeni, da to čustvo pri njem ni prisotno, če pa ga je posavil skrajno desno to pomeni, da je čustvo zelo prisotno

Slika 3.3: Element za zajemanje pristnosti posameznega čustva imenovan moodstripe.

V drugem delu smo uporabnika povprašali tudi o njegovi percepciji posameznega čustva. Anketiranec je moral za vsako čustveno oznako povedati kako prijetno je to čustvo in kako aktivno je (VA vrednost). To smo zajemali s pomočjo elementa imenovanega enokategorni MoodGraph (slika 3.4). To je 2D prostor, kjer je na vodoravni osi prijetnost in na navpični osi anktivnost. Uporabnik je ozake čustev prikazane nad grafom potegnil v to ravnino na mesto za katerega misli, da ga najbolje opisuje.

Slika 3.4:

Poleg tega kako si uporabnik predstavlja posamezno čustvo v VA prostoru nas je zanimalo tudi kako bi uporabniku opisal ista čustva z barvno. To smo izvedli s pomočjo barvnega krogra (slika 3.1), ki sem ga že opisal zgoraj.

Tretji del V tretjem delu smo vprašali anketirance, da označijo 10 glasbenih odlomkov dolgih 15 sekund. Odlomki so bili izbrani iz nabora 200 odlomkov. Glasba je bila izbrana tako, da je bila uporabnikom nepoznana. S tem smo se izognili pristranskosti zaradi uporabnikovega poznavanja določene glasbe in vpliva dogodkov, ki so se mu zgodili ob poslušanju določene pesmi. Vsak uporabnik je dobil samo 10 odlomkov iz tega razloga, da uporabnikov nebi preveč obremenili in bi zaradi tega dobili slabše ocene.

Glasba je bila izbrana iz 4 različnih virov. 80 pesmi smo izbrali iz odprte podatkovne zbirke Jamendo. Iz tega vira smo izbrali bolj vsakdanjo glasbo različnih zvrsti. Naslednjih 80 pesmi smo vzeli iz zbirke filmske glasbe opisane v [2]. Dodali smo še 20 slovenskih etno pesmi in 20 pesmi iz nabora moderne elektro-akustične glasbe.

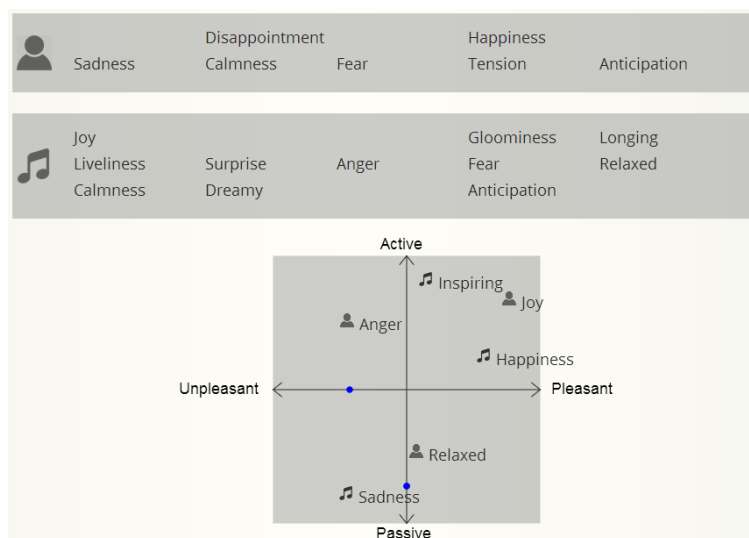
Za vsak odlomek je moral uporabnik narediti dve stvari. Najprej je s pomočjo barvnega kroga (slika 3.1) povedal s katero barvo bi opisal posamezno pesem. Nato pa je v drugem koraku izbral katera čustva so izražena v odlomku in katera čustva posamezna glasba vzbudi pri njem. Za prvo je izbiral izmed nabora 14 oznak, za drugo pa je iz nabora 10 oznak. Poleg tega, da je izbral posamezno oznako jo je moral še uvrstiti v VA prostor. S tem smo zajeli tudi podatek kako si predstavlja določeno oznako pri posamezni pesmi. Naprimer pri neki pesmi je lahko veselje zelo aktivno, pri drugi pa majn. Poleg tega nam ta podatek da možnost, da raziskujemo tudi samo kako si uporabnik v VA prostoru predstavlja posamezno pesem. Za zajemanje tega podatka smo uporabili dvokategorni MoodGraph prikazan na sliki 3.5.

3.1.3 Evaluacijska anketa

3.2 Sestava datasta

Sedaj sem opisal kako smo zbrali podatke za podatkovno zbirko, nisem pa še povedal kakšni so ti podatki. Kot anketa so tudi podatki razdeljeni v tri dele. V prvem delu smo zbrali več kot 1400 odgovorov in s tem tudi toliko vpisov v naši zbirki. V drugem delu je vpisov malo več kot tisoč. V tretjem delu, kjer je moral uporabnik oceniti 10 pesmi pa smo zbrali več kot 7200 vpisov v podatkovno zbirko. Torej je ta del izpolnjevalo nekaj več kot 700 anketirancev.

Slika 3.5:

V prvem delu so podatki, ki opisujejo anketirance. Za vsakega imamo podatek o starosti na leto natančno, o spolu in o tem ali živi na podeželju ali v mestu. Poleg tega smo zbrali podatke o tem koliko časa se ukvarja z glasbo in koliko časa je hodil v glasbeno šolo do leta natančno ter koliko časa na dan posluša glasbo. Tukaj je uporabnik poslušanje glabe uvrstil v eno od kategorij: do 1 ure, od 1 do 2 ure, od 2 do 3 ure in več kot 3 ure. Imamo tudi podatek o največ treh najljubših glazbenih zvrsteh, ki jih anketiranec najraje posluša. Tukaj je anketiranec podal najmanj eno in največ tri zvrsti. Zanimalo nas je še psihofizično stanje anketiranca med reševanjem. Torej imamo podatek ali jemlje zdravila, ki vplivajo na razploženje ter če je bil v trenutku reševanja pod vplivom drog ali alkohola.

Drugi del podatkovne zbirke vsebuje podatke o anketirancevem razpoloženju v trenutku, ko je izpolnjeval anketo in o tem kako si anketiranec predstavlja posamezna čustva. Uporabnikovo razploženje opisujejo trije podatki. Prvi je točka v VA prostoru (x in y koordinata). Drugo je barva v barvnem krogu (tukaj hranimo podatek o tem katero barvo je anketiranec izbral). Tretji pa je vrednost kako močno je posamezno čustvo iza naobra 17 čustev, izraženo pri anketirancu v tistem trenutku. Hranimo vrednost med 0 in 1 za vsako čustvo. Kot sem že omenil drugi del vsebuje tudi podatek o tem kako si anketiranec predstavlja čustva. Za nabor 10 čustev imamo podatek kam v VA prostoru spada to čustvo po mnenju

anketiranca in barvo s katero ga je anketiranec označil.

Tretji del podatkovne zbirke je malo drugačen. Tu nimamo le enega odgovora na anketiranca ampak do 10 odgovorov. Za vsako pesem en odgovor. Imamo podatek o tem katera čustva so izražena v glasbi in katera so vzbujena pri anketirancu. Poleg tega pa imamo za vsakga od izbranih čustev še podatek kam v VA prostor ga bi anketiranec postavil. Za vsako pesem imamo še podatek o barvi s katero je anketiranec označil glasbeni odlomek.

3.3 Analiza podatkov

3.3.1 Demografska analiza

Literatura

- [1] Tim Dalglish and Michael J Power. *Handbook of cognition and emotion*. Wiley Online Library, 1999.
- [2] Tuomas Eerola and Jonna K Vuoskoski. A comparison of the discrete and dimensional models of emotion in music. *Psychology of Music*, 2010.
- [3] Bernie Krause. *The Great Animal Orchestra: Finding the Origins of Music in the World's Wild Places*. Hachette Digital, Inc., 2012.
- [4] Mira Lenko, Tina Kogovšek, and Peter Stanković. *Pomen glasbe v očeh mladih: diplomsko delo*. M. Lenko, 2009.
- [5] Matevž Pesek. *Prepoznavanje akordov s hierarhičnim kompozicionalnim modelom: diplomsko delo*. PhD thesis, M. Pesek, 2012.
- [6] Nils Lennart Wallin, Björn Merker, and Steven Brown. *The origins of music*. MIT press, 2001.
- [7] Bin Wu, Simon Wun, Chung Lee, and Andrew Horner. Spectral correlates in emotion labeling of sustained musical instrument tones. In *ISMIR*, pages 415–420, 2013.